

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Floremundi Raemundi V. Cl. Olim Consiliarii Regis
Galliarvm Ex Calviniano Catholici Synopsis Omnium hujus
temporis Controversiarum tam inter Lutheranos,
Calvinistas quam alios plurimos. Sive Historia ...**

Raemond, Florimond de

Coloniae Agrippinae, 1655

cap. decimum nonum. Protestantium conatus in disturbando interim
Caesario, item Concilio: Mauriti arma contra Caesarem & mors: tum
Alberti Brandeburgici facinora recensentur.

urn:nbn:de:hbz:466:1-10880

PROTESTANTIUM CONATUS
in disturbando Interim Cæsario, Item Con-
cilio: Mauritij arma contra Cæsarem, &
mors: tum Alberti Brandeburgici
facinora recensentur.

CAPUT XII.

ARGUMENTUM.

- I. Acta Protestantium in Saxonia An. 1548. & 9. ob
interim Cæsarium
- II. Concilium Pauli IV. Pontificis morte retardatur.
Mauritij & aliorum artes ad disturbandum
Concilium.
- III. Legatorum Protestantium tergiversatio.
- IV. Mauritius Cæsari se opponit.
- V. Henricus II. Gallia Rex, Germania protectorē agit.
- VI. Alberti Brandeburgici crudelitas, clades & mors, us
& Mauritij.

I. Post Interim Cæsarium seu librum, concordia in negotio Religionis, An. 1548. inita, à cunctis Imperij Electoribus, Principibus & Legatis Civitatum approbarum, receptum & vulgatum mense Maio, præcipua in ipsa Saxonia Protestantium Acta hæc fuisse, quæ summam recensent, cum sint ingentes Tractatus, ut ex his perspicue videatur, quis demum post Lutheri mortem præcipuus fuerit malorum in Germania inventor, nempe Philippus Melanchthon, qui uti vivente Luthero eius individuus fuit assecla, ita post eius obitum, fuit veluti aliter Pseudo-Elia, Pseudo-Elifæus. Res in hunc modum gesta est. In ipsis Comitibus Augustanis, quo minus Mauritius Novus Elector Imperij ex animo & solide acquiesceret Libro Concordia, qui Interim Cæsarium dicebatur, Melanchthon effecerat, is igitur uti ante Cæsarij Interim approbationem Mauritium Electorem absens per literas & emissarios suos prædicantes in quietum reddiderat, ita eodem Libro iam approbato publice & per edictum sancito, non desistit eum demovere parum reveritus Cæsariam Maiestatem & Imperij ordinem confesum. Volebat equidem Mauritius Interim Cæsarium recipere, sed Melanchthonis servi sui & ministrelli metus inordinatus obtabat Principi, ignorantem se omnimode esse illius & c. Dominum. Itaque sæpius protestatus, quod sine suorum subditorum consensu, vide novam & inauditam antea in Imperio servitutem, Princi-

pis, quem Lutherani à jugo Papæ exemerunt, suo subjecerunt nihil absolute posse circa religionem concludere, demum 24. Maii à Comitibus Augustanis à Cæsare dimissus est, ea conditione ut subditos suos ad Interim Cæsarium acceptandum induceret. Initio Junij domum reversus Melanchthonis statim explorat sententiam, iubetque firmo aliquo & solido responso sibi explicari. Ille 16. Junij, sub fide silentij scriptum Theologorum Wirebergenis & Lipsiensium exaravit timidum, mancum, & tenebrosissimum de Iustificacione, de Missa, de Confessione, de invocatione SS. quod ea non videretur, ex Interim Cæsario recipienda esse, in alijs eiusdem libri plurimis, testitudo, nec certum figendo vestigium, quasi in luto hærebat, interim mordaces aculeos in Catholicos inspergere non omittebat. Hoc scriptum 17. Junij etiam tenebriores isti Mauritio suggerunt. Effecit tamen rerum gubernator Dominus, ut inimici capitales ipsius Melanchthonis, nempe Magdeburgici & Vinaria Prædicæ Flaccianæ factiois scriptum Melanchthonis nacti, mense Julij typis propalarint Interim Mauritius accepto Responso Melanchthonis continuo ordinem delectos Misenam evocavit ad Comitium, ut cum eis deliberaretur de Responso Cæsari mittendo, circa Interim Cæsarij approbationem, sed ibi rursus infelix Mauritius solij seminatore Theologos Lutheranos adesse iussit, quibus collectis liber Cæsarij Interim, approbandus proponitur. Ministrelli considerato & examinato rursus Libro scriptum Novum adversus Interim priori simile conscribere per manum Melanchthonis ex singulorum lacinijs confarcatum, sed prolixius quod ipsum hostes Melanchthonis Flacciani rursus nacti etiam Magdeburgi typis ad contumeliam eius divulgant. Itamiser Melanchthon à suis domi, à Cæsare foris in angustiis & non est reversus ad Deum patrum suorum, sed in via Iorobæ patris sui Luthari vivere perrexit. Cæsar Spiræ librum hunc Melanchthonis, à Flaccianis editum, nactus 31. Augusti acerbas ad Mauritium Electorem dedit literas mandans ut Melanchthonem rebellionis inceptorum e finibus suis eijciat. Mauritius acceptis his literis, si mens non lava fuisset, felicissimam sibi suisque facturus erat rem, si protinus Melanchthonem, inique populo & sibi dominantem, utpote laicum & Grammaticum merum proseripisset, iussu Cæsaris seditionis declaratum; sed ille uti Philippus errorem errori adnectens, post multas demum moras Melanchthonem excusare, deprecari pro eo & c. facere, quæ ad Tyrannidem eius con-

tinuant.

einuandam, suam seruitutem protelandam seruirent, datis litteris 31. Octobris ad Cæsarem. Ante has litteras utrimque exaratas Mauritius Elector à Delectis ordinum Misene conuocatis ad 2. Julij responsum Cæsari dandum præstolabatur; sed illi se non expediebant, implicati à Theologis. interpollabant Theologi librum Cæsarium, & corrigebant, & explicabant; at Cæsar non eo sine cum Electori tradiderat, sed vt assensum præberent. Post multam deliberationem placuit, Nouum stratagema, vt nimirum Melanchthon ceterique præsentibus Breuem conscriberent confessionem, seu summam doctrinæ quæ in Regionibus, sub Electore Mauritio, traderetur, iuxta seriem capitulum, quæ in Libro Cæsario per ordinem explicantur. Et hæc non Mauritij, nec ordinum nominibus sed Theologorum qui cudebant nominibus subscripta Cæsari transmitteretur. Hanc subscriptionem auersati sunt Magni illi Confessores, metu iræ Cæsaris. Dum nihilominus Ordines vtgent animosos viros, & Philippus scribit, alij meditantur, super vnum eorum factus est Spiritus argutus, qui nec disputandum esse propheta, sed supplicem libellum Cæsari offerendum, ne subditos istarum regionum ad dogmatum rituumque mutationem compellat. Gaudium obortum est Theologis oboriente hac luce, sed ordinum delecti viri paulo prudentiores istis Scholaris, expendentibus propositum, plane hæsitauerunt, & merito poterat enim replicare Cæsar. *Quomodo igitur nuper sponte tam prompte Saxones Fidem auitam, quam à Caroli Magni temporibus ultra DCC. annos, inuiolate seruata à patribus, mutare potuistis, ad vili apostata monachi tibi am. qui modo ad Totius Imperij Romani Cæsarisque auctoritatem, xx. annorum perplexam & indies aliter aliterque; cusam & recusam religionem permutandam, tam egre vos finis induci Decretis, à vestromet Principe approbatis?* Hac ratione Lux illa instat stellæ oborta, subito in ignem facuum euasit. Deniq; testium quiddam in mentem venit, quod utrique, & Theologi & Ordinum delecti, probarunt, *Rogandum scilicet Electorem principem, vt is ceu mediator interueniat, & datis ad Cæsarem litteris ordinum nomine petat, quod libello supplice continebatur.* Hoc enim modo & Theologi & Ordines sese ferule subducebant Cæsariæ, & Principem eius iræ obieciabant, vt simia, quæ animalis alterius vngue atture utebatur ad effodiendas è cinere dolofo nucleos dilectarum castanearum, sed Mauritius

perlecto hoc consilio ad se dato respondit illis astutis, nihil ab ijs ne nunc quidem in medium afferri, quod non pridem in Comitij Augustanis præsens mouerit, idque frequenter, & eum in modum, vt maiore fide industriaque ne nunc quidem ipse aliusue agere possit; & tamen apud Cæsarem obtinuisse nihil, utpote qui non interpolationes & refutationes & commentaries sed consensum cæteris Imperij ordinibus conformem requirat. *Deliberandum igitur amplius.* Ita Mauritius illustissimo sane iudicio, si non adiecit; *Despicendum esse an non paulo plus sine religionis Lutheranæ detrimento, in gratiam Cæsaris possint largiri.* His enim extremis verbis arte clausis, vt aut obediētes, aut rebelles se declararent, effugium latum explicuit. Id tamen acuti homines non viderunt; sed 10. Julij re infecta post octiduo actionem discesserunt. Quod cum publico rumore per Germaniam innotuisset Ferdinandus Rex & Moguntinus Archiepiscopus, alijque etiam Protestantes Mauritium per literas serio cohortari sunt, ne Cæsaris iram prouocaret, accedebant & Cæsaris literæ, iubentes vt Episcopis Iurisdictionē Ecclesiasticam restitueret. Idcirco Mauritius perplexior factus ad 23. Augusti Conuentum indixit Pegauiam, Misnæ oppidum, quo Episcopos duos Catholicos Misensensem & Naumburgium inuitauit, & tres Theologos, ac 4. è Nobilium ordine præcipuos viros ac Iuriconsultum. Consulatum est multum de Libro Cæsario: Politici à Theologis oracula præstolabantur: pro illis Melanchthon scedam scripsit, quatuor esse doctrinæ capita, in quibus cedere non possunt, nempe *De Iustifications ex Bonis operibus; de penitentia eiusque partibus; de Missa & Canone; de Sanctorum inuocatione.* adiecit in breuicula charta calumias in Catholicos animosus domi Confessor, ethnicam vocans idololatriam, si Sacramentum Corporis Domini deportetur, nō aduertens quod ipsum Christum Dominum idololatriæ reum faciet, qui illud ipsum in cæna, ad ora Apostolorum deportauit, aut certè Apostolos, si quidem ipsi de manu Domini sumptum ad ora sua detulisse dicantur. Sed cum Melanchthon &c. Lutherani ab Episcopis ad Colloquium pertracti, disceptatio coacti fuissent, vt formā loquendi Catholicā quæ *Virtutes & bona opera in fidelibus appellat iustitiā* concedere & scripto suo inferi paterentur, confestim Melanchthō ceu palinodiā canens resiliit, alā esse suam & libri Cæsarij sententiā. Itaque per eum hominē colloquium id etiam hac vice ad

25. Augusti fuit abruptum. quod cum evenisset Mauricius multo amplius quam ante perplexus, inter subditorum metum & iram Cæsaris suspensus hærebat. Ergo omnes ordines convocare iussit in Torgam in 18. Octobris, quo etiam Theologos, qui Misene adfuerant, evocavit. Ibi Elector, quid Cæsari respondendum sit, rogat Collectos Ordines. Illi causam hanc, veluti Ecclesiasticam ad Theologos rejciunt. His rogatis ut & Electorem & subditos è periculo eximant, perspicua aliqua & Cæsari non ingrata sententia, data, oblatus est ab Ordinibus liber alius, in quo præscribebatur retinendum esse articulum de Justificatione, pro utis Pegavia fuisset conciliatus, tum alij Caroloi plures. Incredibile est quomodo se tunc Theologi hi novelli torserint. Nam & ausus Politicorū sibi præscribentium capita doctrinæ indignabantur, & indignari palam non audebant, & capita ipsa eis displicebant & displicentiam aperte profiteri non audebant; Verbo, defultorie, & per ambages vagabantur, & nova impedimenta ut ex longo spatio absolvenda comminabantur. Itaque etiam is Conventus, re infecta solvitur culpa Theologorum Evangelicorum, dictus tamen est dies novo Conventui Cellensi ad 16. Novembris & Theologorum numerus est duplicatus. Ubi conventum fuit ab illismet Theologis Ordinatio Ecclesiarum Henrici Ducis (parentis Mauricij Electoris) Lutheri consensu olim facta in medium adducta est, ut ea velut ossa objecta sopirentur. Mauricius & Politici. hunc enim Theologi illi asseriebant *augendam, & sicubi opus mutandam esse & corrigendam* (utpote non super petram à Christo, sed super Lutheri mutabilem arenam fundatam) ordinum delectis, offerebantque. Hi vero omnia ordinatione illa. *Torgensia acta resumunt & scriptum Politicorum Theologis oblatum*, ut Cæsar tandem placari possit, sed post velitationes demum eo res adducta est, ut Confessores illi magnanimi, totam religionem Lutheranam sepelientes, solum de sacro Oleo & Canone Missæ confectire recusarent. Quod cum effectum esset, quasi iam Cæsari satisfieri posset celestis conclamatione est, & Decretum Ordinibus proponendum, ut fieret, constitutum fuit. Atque ita Theologi amissa fide sua pene tota saltem de foris, VVittebergam & aliò exeunte Nouembri reuersi sunt, nec deinceps vlli consultationi de Cæsario Interim adhiberi palam fuerunt; eo quod Prudentio-

res inter Politicos viderent, novas perpetuo subnasci difficultates, quamdiu ex eorum arbitrariis res geratur, nullumque fore disputandi finem, si horum iudici requirantur.

Priusquam tamen Ordines omnes convocaret Mauricius, Guterboci cum Ioachimo Electore Brandeburgico & Iulio Naumburgensi Episcopo venit in Colloquium, quod odorati Theologi Lutherani, eodem armati scriptis contra Christum & Canonem Missæ (nam hæc sola capita in Cellensi Colloquio pervadere nequiverant) concurrerunt, præcipue Melanchthon qui se arbitrabatur alterum Athlantem, cui cælum Protestantium incumberet; eius igitur in Canonem Missæ scriptum utpote Grammatici, & Theologiæ vere ignari ante alia Contumeliosum fuit obtrusum. Sed frustra miser eum laborem sumpsisse visus est, quia princeps neglectis Theologaltris hisce inter se, amicè egerunt, & Mauricius indubie prior in Cæsaris voluntatem est effectus, Ioachimo Brandeburgico suadente, ut *Interim Casarium* acceptans inquietos Calcitriones ab sua actione deinceps remoueret. Sane nec Melanchthon nec viuales eius acta Principum penetrare potuerunt. Sub hæc Mauricius 22. Decemb. Lipsiam omnes Ordines, etiam Episcopos Miseneensem & Naumburgensem more maiorum inter eos, conscripsit. Die præstituro consultatum est de Cellensi decreto, an ei porro sit insistendum, in quo omnia religionis capita cum Cæsario Interim conciliata viderentur, ita ut, excepta Confirmatione & canone missæ, Liber Cæsaris possit accepturi. Nebulas hic iterum Theologi clam per eos, qui inter ordines suffragia ferebant, insperferunt, ita ut loco absoluti Responsi Cæsari dandi de acceptato libro Interim, ipsimet Novum Decretum Episcopis offerrent, & id quidem ordines facerent, sed oblatum sibi Episcopi non acceptarunt, nisi quatenus cum Cæsario conveniret. Hoc illud est Decretum quod Flacciani, hostes Melanchthonis, *Magnam Interim Lipsiense* sanis & probris exceptum appellarunt, uti eiusdem Epiromen mox secutam, ijdem *Pavuro Interim* nominandum censuerunt.

Atque hic fuit tam opotosarum & diuturnarum consultationum exitus vna cum An. 1548 quo Lutherani in novas sectas sunt dissecti nempe *Interimistas Lipsienses & huic Interim Repugnantes zelotus*, quorum vbi paulo post dum Merseburgi Ordinatio Ecclesiarum Saxonicarum, ex *Interim Lipsiensi* adornatur ad Martium An. 1549. quasi *Volumen*

Novus.

Nova Legis ut id *Torgæ* ordinibus exhiberetur approbandum, audacissime concinnatores Lipsiaci Interim, & dictis vehementissimis & libro exarato aggressus perculit, ita ut mandatum à Principe exequi non fuerint ausi. Quod factum cum Elector intellexit, indigne quidem tulit, sed is sese suorum mancipiorum ministrum nimium sæpe declarauerat, itaque & illos qui *Torgæ* ad fuerant, & alios ditionum suarum superintendentes & pastores ad r. Maij Grimmam per literas euocauit, ubi Ordinatio suo iussu conscripta, & promulganda prælegeretur, quod factum est; approbatoque volumini *Novæ Legis*, adiectum est mandatum ad sacras & magistratus de exequendo 2. Augusti, sed hanc ordinationem, uti & Magnam Parvumque Interim Lipsiensium Flacciana factio Zelotarum seu Rigidorum Lutheranorum mordaciter insultando per ludibrium & *Alcoranum* & *Pontificale Romanum* aliterque appellitare non cessabat, & ad ciuile inter ipsosmet prædicantes Lutheranos ventum est bellum, quod deinde nunquam restingui potuit, Iusto Dei iudicio, ut qui primo ab Ecclesia Catholica deinde à Cæsaris pia voluntate deflexerant, male, inter se pessimis discordijs discinderentur, & mundo manifestum facerent Ecclesiam à Luthero fundatam esse regnum in se ipso diuisum & desolandum, post quinque apocalypicos menses, (a) quibus eis esset indulgentum, ut habentes signum Dei in frontibus suis Catholicos cruciarent. (b)

II. Dum hæc in Germania gereretur Paulus III. Pontifex, senio confectus (duobus enim annis octuagenario maior erat) ex hac vita decedit An. 1549. IV. d. Nou. (c) Ei successit fuit An. sequenti Cardinalis Montanus, qui Legati ad Concilium Pontificij munus gesserat; mutato, ut moris est, nomine, Iulius III. deinde dictus. Pontificis obitus Conciliū, ac præsertim illā de loco eius habendi quaestionem diu suspensam tenuit: quod Cardinales ad electionem noui Pontificis Romam concessissent, Episcopi interea partim Tridenti, partim Bononiæ præstolantibus: quorum tamen plerique domum postea redierunt, futuri Pontificis mandatum expectaturi. Imperator vero in Germaniam à Belgio reuersus, Augustæ iterum mense Iulio comitia celebrauit, religionis potissimum constituendæ causā; in quibus præter concilij institutionem procurandam, decretum illud Religionis, quod Interim uocatum sæpe diximus, vehementer urssi, quamuis illud non æque ab omnibus ac-

ciperetur: Prædicantes uero Lutheranos, qui ei se opponerant, solum uertere iussit. (d) Grauius deinde de quorundam ordinum ea re inobedientia conquirenti, responsum fuit, tantam religionis plagam & mutationem quantam vix quisquam meminerit, tam cito sanari non posse, plenisque ad Concilij usque definitionem rem differentibus, cum interim detrectantes alius in mare hæresum & sectarum deuolui se viderent. (e) cū igitur Cæsar Concilij Tridentini restorationem à Julio III. impetrasset, ea res novam Lutheranis anxietatem iniecit, & Melanchthon iussu Mauritij capita doctrinæ concilio offerenda confarcinat. (f)

His in Comitij Mauritius Landgrauium socerum suum, quem Cæsar Mechliniæ relictum, arctius custodiri iusserat, quod fugæ consilium inijsset, tam diu captivū detineri ac circumduri ægerime ferens, per Legatos suos contestatus est, non aliter se Concilium restaurandum Tridenti probare posse, nisi quæ præcedentibus sessionibus in eo determinata sunt, ab initio omnia retractentur: nec Papa aut ipsius delegati ibi præsideant; sed Augustana confessionis theologi non solum audiantur, sed decidendi quoque habeant potestatem. Quæ postulatio nequidem digna visa est ut actis inseratur, cum olim omnes in Concilium consentirent. Instāte itaq; apud Pontificem Cæsare, (g) non multo post Patres Tridenti Iulij III. Pontificis iussu edito 14. Nou. rursus conueniunt. Eod quoque accepta publica fidei, & quæ vellent, vel scripto vel ore, vel publice vel priuatim proponendi potestate, Mauritij Legati & theologi postea profecti sunt: ut & Electoris Brandenburgici, & Ducis Wirtembergici, qui singuli suas Confessiones Fidei ad Concilium miserunt. Mauritius quidem Philippo Melanchthoni id negocij dedit ut librum doctrinæ capita continentem conficeret. Christophorus uero Wirtembergicus, quæ Patri Ulrico successerat, Brentium consimile libellum conscribere iussit. Idem à Theologis Alberti Brandenburgici factū. Sed Ciuitas Argentoratensis, itemque alia Fidei suæ Symbolum eod miserunt. Pleraque istarum Confessionū, diuersas notas & characteres quasi diuersarum religionum præ se-

Pp 3 ferunt,

a Apocal. 5. b Vlenbergius prolixè in Vita Melanchthonis cap. 18. 19 & 20. à pag. 248. ad 30. usque ista omnia fere ex actis & scriptis Lutheranorū recenset. c Oronfrinus, Bzouius in Annal. &c. d Vlenberg. Vit. Melanchthon. cap. 20. pag. 294. e Idem in fine cap. 20. ibid. eodem cap. 20. ibid. g. Bzouius in Annal.

ferunt, ut potius inter se conciliandæ fuerint, quam cum Catholica Ecclesia, siue syncretismum aliquem tentandum ceasset plures, Synodo prius in Saxonia coacta, sed ei cogendæ Melancthon obstitit, probe sciens, quomodo Acephalorum Synodi soleant discordijs maioribus terminari. Quæ composita erat à Melancthone (cui hætenus non minus quam ipsi Euangelio fides tributa fuerat) Tridenti non fuit exhibitæ: eo quod simulato Tridentum itinere iussu Mauritij Norimbergæ substitit, donec ad bellum Mauritius Cæsari inferendum esset paratus: Et quamuis vna omnium Lutheranorum erat petitio, ut scilicet libri isti singulorum Confessionem fidei continentes, publice in Concilio legerentur. Nonnulli tamen Protestantium theologi aliam religionis formulam ab Interimistica haud multum discrepantem, conficiendo (hi qui Dulces seu Molles Confessionistæ postea dicti sunt) his qui Stoici seu Rigidi nominantur contentionis occasionem dederunt, nam vehementer reclamant, & tamquam perfidos eos & abominabiles hæreticos publicis scriptis traduxerunt: quibus elogijs Magdeburgicæ Centuriæ referta sunt. Hoc modo quisque collega & socij ridebat stultitiam, quum interim singuli, ex sui credendi modulo sibi quisque Ecclesiam formam delinearent. Flaccius Illyricus, vnus ex quatuor Magdeburgicarum Centuriarum compilatoribus, Melancthonis discipulus, ne magistro quidem pepercit, quem alibi ait nimia sua facilitate veram religionem in summum discrimen conicere, alibi vero, ac præsertim in Præfatione Quintæ Centuriæ, dolenter admodum deplorat, veram Lutheri, magni illius Germaniarum, doctrinam paulatim obscurari, adeoque extinguari.

III. Porro Protestantium ad Concilium Legati, quidam quum Tridentum venissent, & Cæsaris ibi Oratoribus legationis suæ, exhibito diplomate, fidem fecissent, Pontificium adire Legatum iubentur. Tam vero illi etant tenetæ conscientie, ut hoc facere omino recusarent, aientes, si quid cum eo communicassent, id eo pertinere visum iri, quasi cognoscendi eius & auctoritatem præcipuam Pontificis tribuerent, quem Concilij præsidem ac iudicem nequaquam ferre possent. Quinetiam petebant, ut is eodem quo reliqui Episcopi loco haberetur, & iuramentum quo reliqui Episcopi ipsi obstricti erant, eum remitteretur. Mauritius suos quidem theologos ad Concilium se missum pollicitus fuerat, ita tamen ut hætenus acta & decreta retractentur. Idem VVirembergici

Principis erat postulatam. Et vtriusque quidem Legatis priuatim postea in domo Pontificij Legati auditis, grauissimis verbis demonstratum fuit, hanc maculam insigni illi præstantissimorum totius Christianitatis Episcoporum & Theologia Doctorum cætui nequaquam esse inuendendam, ut quæ ab ipsis decreta sunt, in dubium reuocentur. Quod si Theologi ipsorum eo venerint, fidem suam se interponere, fore uti de rebus omnibus audiantur, de securitate recte ipsis caueatur, & actio interea omnis vsque ad ipsorum aduentum intermittatur. Id vero eò factum est, ne vlla Protestantibus Concilij detrectandi, & varias excusationes quarèdi causa daretur. Statim ergo Saluti conductus seu Cautionis formula eis data fuit: qua tamen acquiescere noluerunt, & nouis super additis postulatæ & protestationibus, id Patribus extorquere conabantur, ut suis quoque Theologi decidendi religionis controuersias esset facultas; & ut sacra Scriptura sola esset loco iudicij. Contra Patres eos rogabant ut ista omnia ad Theologorum vsque aduentum differrent: fore eum ut abunde audiantur; & ad totius Christiane Reipublice commodum ac salutem res exitum habeat. Scripturam quidem normam esse ad quæ omnia dirigi debeant: sed quum ipsa nec linguam nec vocem habeat, iudicij sane voce & sententia, ut in ceteris legibus, opus esse. Eam vero ab alio quam à Concilio peti non posse, sic tamen ut omnium qui antiquitus reuerunt Ecclesiam, Patrum sententia ea sis conformis. Quæ publicæ fidei formulam seu saluum conductum acceptum, ad Principes suos misissent Legati, iam Mauritanii Theologi, & in his Melancthon, Norimbergam venerant; sed iussi fuerunt expectare quoad vterius de Principis voluntate cognoscerent, longe sanetum alijs consilij quam enodandis religionis controuersis intenti, nempe belli aduersus Cæsarem gerendi, & illo Concilium turbadi. Qui vero Tridenti erant Protestantium Legati, quotidie nouos merus sibi fingebant, quasi Ioannis Hussij & Hieronymi Pragensis exemplo, iam iam carificandi essent. Tanta nimirum conscientie vis est.

IV. Tandem quæ hætenus summo studio occultata fuerant Consilia, eruperunt. Mauritius enim, qui ad Cæsarem se venturum receperat, adeoque Oeniponte iam ubi Imperator tum erat, sibi designari curarat hospitia recte qua hætenus simulauerat persona, vulnere quæ cicatricem iam

duxisse
h Vlenburg. Vit. Melanct. cap. 21.

duxisse videbantur, refricuit, inito cum Gallia rege Henrico II. (qui contra Imperatorem tum bellum gerebat, & Octavianum Farnesium de Patina possessione à Pontifice investitum, sed externis auxilijs abstinere iustum, contra S. Sedis mentem, in fidem & patrocinium susceperat) federe, bellum Imperatori prius intulit quam iudixit. Ad inter utramque gentem vetustum fedus renouandū, & nouum conciliandum paullo ante Albertus Brandenburgicus in Galliam venerat, Regis Galliarum contra Caroli V. Imperatoris (Imperium familiaris suae hereditarium facere conantis, & violatis Imperij legibus, & privilegijs,) ut dicebat, Electorum ac Principum dignitatem proculcantis ambitionem, opem implorans fœdus. hoc initum est inter Albertum Brandenburgicum & Mauricium Saxonem Guili. & Ludou. Hessi captiuos filios, tū Mechelburgi & Pomeranici Duces & Anseaticas ciuitates. Et Rex Galliarum quidem contra hoc cū eis federe, auxilia promisit, statimque trium mensium stipendium 240. aureorum milia submisit fœderatis in ceteros menses 80000. numeraturus (si frustra renitente Cardinali Turnonio: cui apud Regem disrenti. quam fedus hoc Christianissimi nominis apud exteros probrosū futurum sit, & Senatoribus quidam respondit, Res ad regnum seu Imperium pertinentes nequaquam ad Breuitarij præscriptum dirigendas esse. Interea ergo dum Rex cum triginta armatorum milibus ad vindicandam Germaniae libertatem, S. IMPERII PROTECTORIS titulo insignitus à Protestantibus, Merimto. April. præter Tulliaci Viridum Episcopus suos effecit, cum Mauritius & Brandenburgicus Augustam Vindelicorum obsident, & tertio die Aprilis deditione capiunt. oppidanis muri ac valli parte improviso collapsa, perterrefactis. Huius belli fama Tridentum perlatâ, Patres omnibus viribus nudari, discedunt, commodam occasionem expectantes, pace inter Principes facta, Concilium continuandi, & pacem Ecclesiae tandem restituenti, in quo iam ceteris enucleatis, duorum capitum restabant, de Cœna Domini, & sacerdotum cœlibatu; de quibus, tamquam de ijs quæ in primis illi urgebant, Protestantium placuerat audire sententiam.

Hoc vero bellum non Germaniam tantum, sed Hungariam quoque grauissimis calamitatibus inuoluit. Iam Ferdinandus quinque Bohemos, viginti Hungarorum equicum, quinque

Germanorum peditum, & totidem Hispanorum, & Italicorum milia, sub signis habebat; sed accepto de Mauritij conatibus nuncio, relicto Turca, fratri succurrere coactus fuit. Qui Hungaricam eius temporis conscripsit historiam, aperte fateetur, potuisse tum Hungaria res meliorem in statum facile restitui, nisi ob infelices motus à Mauritio in Germania excitatos Ferdinandus fluctuantibus Caroli fratris rebus succurrere coactus fuisset. sic uti nec peccata nec iniurie ad amissa recuperanda utripes: idque etiam calamitatum quæ isto anno Transylvania contigerunt, causam fuisse. Certum quidem est, Turcicum Imperium ex Christianæ Reipublicæ incommodis, quæ pleraque Lutherano schismate accepta ferenda sunt, mirum in modum locceuisse. Ex alia parte, dum Mauritij & Brandenburgici copias dies aliquot, nullare perfecta, terant, Henricus II. Galliarum Rex de Concilij nullitate apud Patres Tridenti protestatur, quam sibi ob grauissimos bellorum motus, ditiosis suæ Episcopos edmittere non sit integrum. Antiquum nempe semper diabolus obtinet; eoque omnem ad impediendum sanctissimos Patrum qui Tridenti erant conatus, lapidem mouit. Quod enim Legatos ad Concilium Protestantes miserunt, quod publicæ fidei formulam tam sollicitè postularunt, quod Theologos quoque ed ablegarunt, singulari eorum fraude factum fuit, ut quibus Concilium quoquo modo disturbare erat propositum. Vti & illud subdole à Mauritio adornatum, quod Oenipontem ad Cæsarem venturum se simulauit: ut hac arte Imperatorem securum, & à nulla re minus quam à talis hominis & officij ratione, & recenti beneficio tanto opere sibi obligati perfidia sibi metuentem, tanto facilius opprimeret.

V. Bello huic vel rebellionis potius Mauritij & Brandenburgici prætextus quæ situs fuit, Religio, ad quam euertendam Tridenti Concilium indictum sit, tum Germaniæ ab ijs qui tueri eam debebant oppressæ, & Landgrauij ultra-quinatum iam annum captiuo, libertas. Galliarum vero Rex publico edito scripto, *Arma se sumere testatus est, ut Saxonia Ducem & Landgrauium captiuos in libertatem vindicaret, & immensam Imperatoris, sine dubio totius Christianitatis Monarchiam affectans ambitionem compereret.* Ecce tibi validum antagonistam ab inuidis in arenam contra Cæsarem produ-

i. Bzonius in Annal.

productum, Regem scilicet quum ætatis tum regni viribus florentissimum: qui verbo quidem Germaniæ restituendam libertatem præ se ferebat, sed reuera nihil aliud quam honorem & commodum suum, sine vilo religionis respectu, quærebatur; adeoque illud vnice spectabat, vt eius cuius vires suspectas habebat, magnitudinem imminueret, vti exitus docuit, Egressus enim regni finibus Gallorum exercitus, per Lotharingiam facto itinere, mox nullo negotio Metim, Tullum & Verdunum, antiqui Franciæ Regum patrimonij particulas, sed ab imperatoribus Germanis Translato istuc imperio multis terro pactis possessas cepit: Anna Moiorantio suadente; *Licere cõtra leoninam vulpina vti.* Argentinenses cautiõibus vli cõsilijs, manus eius euaserunt. Ex alia parte Mauritius, Albertus Brandeburgicus, & Landgrauij filius, ferro & igne quacumque iter habebant, omnia vastantes, multa crudelitatis passim vestigia relinquebant, cum maximis eorum damnis qui fedus ipsorum recusabant; ambitiose admodum ad id sollicitatis ciuitatibus, & concionatoribus qui Cæsaris antea iussu eieci fuerant, restituitis.

Imperator tum Oniponte erat, cum Ferdinando fratre de modis improuisi huius belli componendi deliberans. Vbi vero Mauritium & socios occupata per voluntarios ciues A catholicos Augusta cum exercitu aduentare accepit, quum ad resistendum nullas haberet vires, cum Ferdinando fratre tumultuarie noctu magna celeritate discedit, præeuntibus facibus, lectica delatus, & Villacum, quod est in Carnis ad Drauum flumen oppidum, se recipit. Interea tota Germania Gallici exercitus metu multa passim damna, qua ibat dantis, metu consternata, pacem desiderabat, ac belli huius auctores diris deuouebat imprecationibus, Confederatis etiam pacem non se abnuere simulantibus, modo Landgrauius liberaretur, & cetera quæ uellent fierent. Imperator enim iam ante Saxoniam Ducem dimiserat, ne liberationem eius ad suam gloriam hostis referret, & Mauritio qui in captiui bona & dignitatem à Cæsare immisus fuerat, serupulus aliquis injiceretur. Paulo post ad Galliæ regem mittuntur legati, cum his postulatis, vt sistat exercitum (facile enim videbant, Regem ex ipsorum dissidijs sua captare commoda) vt ab agrorum vastatione abstineat, & miseram multitudinem, in territorio Argentinensi præsertim, pene euastato parcat, & sua Consilia à pace non segreget. Tam

subita hominum belli studio paullo ante ardentissimorum mutatione Rex præter omnem expectationem istus, respondit, *Quandoquidem Principum liberatio iam certa, sicque illud cuius causa cum exercitu in Germaniam uenisset, ipse consecutus sit, uelle se iam reductu copijs domum redire, cum gloria, quod Germania libertatem restituisset.* Illud interim Rex silentio præteribat, quod in hoc bello tantum operæ precium fuisset, adiecta ad regnum, cuius illa antiquitus fuerat, tam valida vrbe, & munitissimis oppidis. Hoc igitur modo Rex exercitum à Germaniæ finibus adduxit; quum hac de causa, tum vt Campaniæ, quam Cæsarianæ incendijs vastabant copia, succurreret. Imperator improuiso tot ac tantorum hostium aduentu inermis pæne oppressus, pacis mentionem lubenter audiebat, quam tum Ferdinandus cum fratre Mauritio tractabat; Albertus uero Brandeburgicus, Dei hominumque contemptor, crudeliter admodum bellum gerebat, direptionibus, incendijs & cædibus, nulla sexus aut ætatis habita ratione, omnia misceans.

Tandem ergo pace cum Mauritio facta Passauij circa Iulij medium Landgrauius liberatur, ea conditione, vt quæ prima transactione promiserat, omnia seruat inuiolante; Mauritius uero cum tribus equitum & duodecim peditum millibus Ferdinando in Hungaria se toto anno militaturum recepit. Ad religionem quod attinet, conuenit, vt in proximo Imperij conuentum de ea deliberaretur; pacem interea colerent omnes, & propter religionem nulla cuiquam exhiberetur molestia. Quod tamen de Augustana Confessione solum intelligendum est: ex sententia Decreti Anno MDLV. die XXIV. Septembris facti quod si habet:

Propter Augustanæ Confessionis doctrinam, religionem atque fidem, Cæsar, Ferdinandus Rex, ceterique Principes ac Ordines, neminem totius Imperij subiectum quocumque modo uolent, nec ad deserendam religionem suam, ceremonias atque leges, quas in sua ditioe uel iam instituerunt, uel posthac instituent Confessionis Augustanæ socij, mandatis aut alia quam uis ratione cogant, neue contempnant etiam; sed hanc religionem illis liberam permittant, simulque bona, uectigalia, facultates, possessiones atque iura; sic ut pacato eis possint uti frui. Dissidium quoque religionis non alijs quam pijs, amicis & tranquillisationibus componatur. Eodem modo qui sunt Confessionis Augustanæ sese gerent erga Cæsarem, Ferdinandum

nandum Regem, ceterosque Principes ac Ordines anti-
qua religioni coniunctos, tam sacros quam ciuiles, erga
ceteros omnes Ecclesiastici status, eorumque collegia, qua-
cumque tandem illi migrarint habitandi causa, modo
ut recte procurentur ministeria, &c. His omnibus & re-
ligionem suam & ceremonias, & leges, & possessiones, &
uestigia ceteraque iura libera permittant, nec ulla ra-
tione impediunt, quo minus illis pacate utantur fruam-
tur: & quidquid erit offensionis atque litis, more ac le-
gibus Imperij definiatur ubique. Quin non sunt alteru-
rius religionis, hac in pace non comprehendantur. Ha-
ctenus Decretum. Ad historiam redeamus.

Imperator Metis tam subtiliter à Gallorum re-
ge sibi & Imperio ereptæ, recuperandæ cupidus,
Alberto Brandeburgico, qui non sine proditionis
crimine à Rege ad Cæsarem transierat, in gratiam
recepto, urbem obsedit; sed à magno illo Fran-
cisco Guisiano Duce fortiter repulsus, tandem ob-
sidionem soluit. Quid vero iuris in Metim, Tul-
lum & Virodunum vrbes antiquitas ad Galliæ re-
gnum pertinentes, reges nostri habeant, alio loco
exponam.

VI. Albertus domum reuersus, nouis collectis
copijs, Episcopos VVirciburgensem & Bamber-
gensis, ut & alios, miserum in modum vexauit;
omnibusque quacumque ierar, direptis, dignas eo
quod introducere volebat Euangelio, crudelita-
tes exercuit, immensa pecunia tam Episcopis
quam ciuitatibus multatis. Vnum eius inprimis
crudele memoratur facinus, quod nimirum quum
duobus oppidulis magnum rusticanorum homi-
num numerum inclusisset, vnâ cum iumentis &
pecudibus, subiecto igne omnes concremarit; &
audiens bouum mugitum & hominum, inter quos
non pauca erant mulieres grauidæ, complures in-
fantes, eiulatum, miseris tamquam alter Nero non sine
risu illuserit. Eundem autem nouis excogitatis sup-
plicijs, sacerdotes ceruorum pellibus infutos, can-
ibus dilaniandos obiecit.

Atque hæc Alberti sæuitia nouum in Germania
bellum Anno sequenti confluxit. Nam cum Al-
bertus Episcopis ablata oppida, ad quæ sibi resig-
nanda iniquissime eos adegerat, rescisso per Cæsa-
rē irrito cōtractu nollet reddere, & Camera Spiræ
iudicium pro Episcoporum iure pronuntiaffet,
nec villo modo ab iniuria Imperio & membris in-
ferenda auerti posset, sædus inter Mauritium,
Mogunt. Herbipol. Bauarum, VVirtenbergium,
& Henricū Brunswic. Palatinum, ac Ferdinandum

Regem initum est, quorum exercitus compa-
rati, aduersus refractarium processerunt. Produ-
cto vtriusque exercitu, duo illi hæreseos propug-
natores, qui arma paullo ante contra Cæsarem &
Concilium Tridentinum coniunxerant Dei iusto
iudicio anno vertente diuisi, alter de altero Læ-
sæ Maiestatis diuinæ & humanæ pœnas sumptu-
ri in festis armis concurrunt, atque inter se collisi,
suis ipsos se viribus euertunt, aspero admodum &
cruento commisso prælio, in quo Mauritius vi-
ctor, eodem die 9 Iulij fortunam & matrem & no-
uercam expertus, lethali accepto vulnere, paullo
post decessit. Prælium hoc multa præcesserunt
prodigia. Inter alia sanguineæ guttæ in folijs ar-
borum hærentes visæ dicuntur. Horum duorum
Principum concursus Cæsaris rebus non parum
profuit, & inprimis mors Mauritij, qui noua cum
Galliæ rege tunc agitalle consilia ferebatur. Hoc
vero prælio Alberti vires ita fractæ fuerunt ut vix
quidquam deinde memorabile perficere potuerit.
Nec diu post ab Henrico quoque Duce Brunswi-
censi cladem accepit. Tandem ab Imperatore
proscriptus, ad Galliæ regem confugit: cui ille,
tamquam Principi afflicto & supplici, ius hoc hospi-
talis non denegauit. Quum vero Albertus,
cuius causa Galliæ rebus clades non modica à Ca-
rolo in Belgis inferebatur, plerisque in aula pa-
rum se gratum esse animaduerteret, in Germaniam
reuersus, veneno tamquam publicus hostis, ex-
stinctus fereur Anno 1557. At qui sub ipso milita-
rant duces ac præfecti, iam diu rapinis & flagitijs
assueti, Grombachio antesignano, ut Alberti mor-
tem vlciscerentur, VVirzburgum oppidum insi-
dijs interceperunt, & occiso Episcopo sacra &
prophana diripuerunt. Sic mors quoque Alberti
multas miseras & calamitates inuexit: quamuis
scelus hoc auctoribus non diu fuerit impune.
Grombachius enim cum quibusdam complici-
bus, capta Gotha comprehensus & carnifici tradi-
tus, funestum habuit exitum: ut cui uiventi ad-
huc venter apertus, & cor extractum, eoque ita
cruento os obueiberatum fuit, corpore deinde in
quatuor partes dissecto suspensus. Hoc modo tur-
bis illis Alberto profligato & eiccto, Mauritio-
que interfecto compositis, Ferdinandus absentis
in Belgio & contra Gallos in Artesia occupati Im-
peratoris vices agens Augustæ comitia celebra-
uit; in quibus post multam disceptationem quum
nullus controuersiarum exitus reperiretur, con-
clusum

clusum fuit, pacem utriusque tam ipsi qui Nouam & Augustinam Confessionem quam veterem & Catholicam sequuntur religionem, concedendam, & proxime Rationem alium Imperij consentum habendum, ac Pontificem rogandum esse, ut Concilium contineretur. Erat istum Paullus IV. Iulio enim III. mortuo, Marcellus successerat: quo intra XXII. diem extincto, Paullus IV. ad Pontificatum fuit euectus. Sed quid? An rem ab instituto meo alienam cuiquam facere videbor, si admirabilem Marcelli electionem hoc locopaucis verbis exponam? Non sane faciam, ut tam memorabilis historiarum, de qua Sleidani & aliorum altum est silentium, notitia posteritatem defraudem. Quare eam uti in Sanctissimæ Virginis Lauretanæ miraculis descripta existat, recensebo, ut hæretici, qui s. sedem allatere numquam cessant, vigilem inde Dei super Ecclesiæ super militantis Vicarijs curam dicant & agnoscant; Ea vero sic loquitur historia:

VII. Hæc inter Marcellus Cervinus Cardinalis, vir doctrina pariter & sanctitate clarus, in oppido Lauretana domus satis vicino (montem Fanum appellant) domicilium statuerat. Suum id natale solum ferebat, reuera locum interuifenda natali B. Virginis Cella peropportunum elegerat. Indo Lauretanum incenso studio uentitabat, in augustissimo orbis sacello sacru operaturus. Itaque sub Iulij III. Pontificis decessum Marcello inibi rem diuinam de more facientis, res euenit visu euentuque mirabilis. Eximio candore ac specie columba, multis inspectantibus, supra eius caput, quum placide uolitasset, nunc in ipso Missæ libro requiescebat. Ea res obiecta oculis adstantium plerosque animis immobiles stupore defixit. Sacerdos qui de more Cardinalis sacrificanti præsto erat, vulgarem aliquam columbam eodorte delapsam ratus abigere eam conabatur. At Cardinalis haud parum memor candidæ Columba indicio diuinitus olim designatos nonnumquam esse Pontifices, inibet abigens; ipse caelestem columbam quiescere finit, quo ad sacrificio peracto, sua sponte auolaret. Exinde caeleste vi-

sum homini affirmat fidem. Nuncio de morte Pontificis Marcellus Romam reuocatus, non suscipit uia prius & comitibus committere sese, quam veteri suo instituto Lauretanam virginem salutasset. Et aderat dies annuntiata Virginis sacer, qui cetero qui pius eius animum inuitabat. Venit ergo pridie Lauretanum. Festo ipso die, exclusa incondita turba, sacrum in augustissima cella face-re attentissima capis. Inter sacrificandum post initium Canonis, Ecclesiam Pontifice orbam memorans, Deo ac B. Virginis enixius commendabat. Effusa precanti B. Maria caelesti specie, calitum septa comitatu se offert, animoque eius Diuina luce ac dulcedine delibuto, ipsum fore Pontificem indicat: extemplo attonita mentis oculis subducit se. Marcello tam noua rei ac subita admiratio tantum repente animi corporisque totius incussit horrorem, ut ad aram trepidans pedibus egre subsisteret. Sensit sacerdos eius administer, aliquid profecto Cardinali obiectum diuinitus, utique quum eius faciem conspiceret insolito quodam splendore fulgentem; mox etiam notare totum eius corpus noua circumdatum luce. Ergo quod ipse uiderat, deinde quum alijs multis, tum Raphaeli Riera qui rem literis prodidit pro familiaritate narra-uit. Quin etiam Cardinalis ipse necessarium, qui spectaculo adsuerant, precibus fatigatus, annunciat denique totam rem, ut gesta erat, ac simul adiecit, Tantum utique Pontificis munus longe altius esse fastigio suo, ac propterea Deum forsasse alium sibi Vicarium quasturum.

Huius ego apparitionis historia librum hunc ut finiam, non inconueniens puto, ut quæ non minus posteritatis memoria quam admiratione digna sit. Quæ postea euenierint, libro V. explicata videbis. Nunc cum Sleidano finem Germanicæ rebus imponam: sequenti libro quæ circareligionem in vicinis ei, vel potius ad eam pertinentibus regionibus eueniunt exponitur.

FINIS LIBRI TERTII.

FLORIS